

Repetisjon. Leksjon 13

Leksjonen handler fortsatt om eierforhold i videste betydning: **possessivitet**.

13.1

Som vi ved, kan det i setninger med possessivitet som det mest fremtredende semantiske trekk forekomme personlige eiendomspronomen (possessive pronomen) og eiendomsadjektiver (possessive adjektiver). Det finnes også en tredje mulighet: **substantiver i genitiv**.

Substantiver i genitiv kan brukes mye bredere enn eiendomsadjektiver: om ting, institusjoner, flere mennesker. Det er heller ingen formelle begrensninger. Substantiver i genitiv inngår i setninger (morfosyntaktiske mønstre) som er lik setninger med personlige eiendomspronomen og eiendomsadjektiver .

Substantivet i genitiv kommer alltid etter det substantiv som 'eies': *sídlo vlády; bratr učitele*.

13.2.

Substantiver i genitiv kan være nedtonede trekk i setningen (dvs. de står i andre kasus enn nominativ). Når de er det, er deres eiendomsbetydning enten ofte ytterst bred (f.eks. nærmere et forhold mellom del og helhet), eller eiendomsrelasjonen er helt borte – genitiven uttrykker en annen relasjon. I begge tilfeller kan nominalfrasen med genitiv ofte oversettes til et norsk sammensatt uttrykk: *číslo telefonu* (telefonnummer), *výchova dětí* (barneoppdragelse), *člen rodiny* (familiemedlem).

13.3.

se og *si* kan oppfattes som henholdsvis akkusativ- og dativ formen av det reflektive personlige pronomen (som ikke har noen nominativsform).

se brukes i stedet for det vanlige personlige pronomen, når subjektet faller sammen med objektet, f.eks. *Viděl se v zrcadle* – Han så seg i speilet. Dette gjelder (motsatt på norsk) for alle grammatiske personer (*Viděl jsem se v zrcadle*. – Jeg så meg i speilet.)

se brukes også som resiprøkt pronomen; dvs. i setninger med to subjekter som kan byttes: *Lenka a Zuzana se znají*. Her svarer *se* til norsk 'hverandre'.

si brukes når subjektet handler 'egoistisk': *Dala si peníze do kapsy*. Hvis dette 'egoistiske' betydningstrekk skal gjengis på norsk, kan man bruke eiendomspronomen – men betydningen er ikke helt identisk.

se og *si* kan trekkes sammen med hjelpeverbet for 2. p. singularis: *Zachránil ses.* = *Zachránil jsi se*. *Umyl sis.* = *Umyl jsi si*.

13.4.

Når personlige pronomener kommer etter preposisjon, har de 'utvidede' former. De fremgår av skjemaet sist i Leksjon 13.4. Bemerk at de utvidede formene begynner på *n-*.

Det refleksive personlige pronomen har også utvidede former etter preposisjon, men formene er uten *n-*.

13.5

Noen setninger uttrykker både eiendomsforhold og lokalisering. De har særlige morfosyntaktiske mønstre der det inngår preposisjoner: *pro*, *s*, *bez*, *u* og *od*.

Sist i Leksjon 13.5 er det en oversikt over eiendomspronomenes bøyning i flertall.